

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
צ"ם הגליונות של נחמה ליבוביץ

פרק י"ד י"ז-כ'

מלכיצדק

(תשכ"ח)

לפרק זה עיינו גם בגליונות לך לך של שנות תש"ז, תש"ח.

גליון זה עוסק רק בסוף פרקנו ובעיקר בפנייתו של מלכי צדק מלך שלם אל אברהם.

הרב מדרשים ואגדות נרקמו סביב מלכי צדק והוא עצמו מתגלה לנו בתורה רק בשני פסוקים בלבד, ולא נאמר מי היה וכן מי היה, ועל אמונתו נאמר לנו רק "ובן כהן לאל עליון", כדי לעמוד על ההבדל בין אמונתו לבין אמונת אברהם אבינו יש להשוות יפה את דבריו בר' פ' י"ט ברור אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ לדברי אברהם פ' כ"ב הריסותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ.

אברבנאל מצביע על ההבדל הזה בדברים סתמיים:

לפי שלא נשתלם בדרך נבואיי, לא הזכיר השם המיוחד ואמר בלבד 'אל עליון'.

ולא ברור הוא אם חיתה אמונתו אמונת יחוד ממש, כאמונת אברהם, ויש סוברים שהיתה 'כמעט' אמונת יחוד, בדומה לפרושו של בעל אור-חיים:

ואמר על מלכיצדק כי הוא כהן לאל עליון, להיות שהיו להם אלוהות אמצעיים כידוע לכעילים אמר כי זה כהן לאל עליון על כל האלהות שהיו להם אז.

לפני שפונה המורה לשאלה א עליו להפנות תשומת לב הלומדים למקום בו נמצאת צדק מלכי צדק בתוך הפרק. המפליא הוא שבגובה זה וכל הפנישה בין מלכיצדק ובין אברהם אבינו עומדת כמפסיקה בין פסוק

י"ז ויצא מלך סדום לקראתו אתרי שובו מחכות

ובין דבריו של מלך סדום

כ"א ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש והרכוש קח לך

עמדו על זה כמה מפרשים: הרשב"ם (בהוצאת של רוזין מתוך כתבי יד 1881) ואין מודפס בחומשים שלנו:

לכך הפסיק בין "ויצא מלך סדום" ל"ויאמר מלך סדום" וכתב בינתיים "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין", ללמדנו שאמת השיב אברהם למלך סדום, כשאמר לו (כ"ד) "בלעדי רק אשר אכלו הנערים", שאמר אכלו הנערים ולא אמר 'אכלנו', כי הוא אכל משל מלכי צדק.

ופרוש אחר נתן אברבנאל:

הנה לא היה דעתו של מלך סדום לשאול ממנו דבר מהשבי, כיון שלפי הדין זכה בו אברהם, כראוי, אומנם כאשר ראה שנתן למלכי צדק מעשר, הכיר בנדיבות אברהם ומעלת נפשו, ולכן התעורר לשאול ממנו.

שאלה ב עוסקת באחת הבעיות הפרשניות המדומנות לעתים במקרא (וכן גם בספרות בשפות אחרות) שלא ברור מי הוא הנושא בפסוק, מכיון שלא תמיד מוסב הפעל לשם העצם האחרון שבמשפט הסמוך לפעל, ומפני שההקשר סובל לפעמים את שתי האפשרויות. עסקנו בפסוקים באלה בגליונותינו וע' גליונות ויגש חשי"ח, ויקרא תשכ"ב שאלה ד; כי תשא תשכ"ו שאלה ה; ועיין ב**יחזקאל וישב חשי"ח**.

במקומנו נראה שדעת רש"י והחולכים אחריו היא המשתלבת בחקשר. ישנה גם דעה שלישית אלא שהיא רחוקה מן ההקשר ולכן לא הבאנו אותה:

משר חכמה ד"ה ויתן לו מעשר מכל: על דרך רמז יתכן, כי זה מדברי מלכי צדק וברור... אשר מגן - ויתן לו - לאברהם - שהם ית' נתן לו מעשר מכל, היינו שבעה אומות חלק עשירי משבעים אומות, ולכן סדום ועמורה וכל אשר להם קמה שלו. וכן דרך הנבואות להתחיל בנזכר ולסיים כמדבר בעדו. (כונתו ולסיים בנסתר!)

לשאלה ג יש להסביר, שר' ישמעאל יניח כדבר ידוע את זהויו של מלכי צדק עם שם בן נח. וכן הוא גם בתרגום יונתן:

ומלכא צדיקא הוא שם בר נח מלכא דירושלם
נפק לקדמות אברם.

ואע"פ שכנעו בימים החם בידי בני כנען היתה ותשאל השאלה: איך יתכן שבין שם או
שם עצמו יהיה מלך במקום מושבם של כנענים? כבר נסה רש"י לתרצו בפ' י"ב ו' ד"ה
והכנעני אז בארץ.

היה הולך וכוונש את הארץ מזרעו של שם, שכחלקו של שם
נפלה, כשחלק נח את הארץ לבניו, שנ' "ומלכי צדק מלך
שלם..."

(אולם הרמב"ן יפרש בדרך פשוטה יותר במקומנו
ועל דעת רבותינו האומרים כי מלכי צדק הוא שם בן נח,
הלך מארצו לירושלם לעבוד שם את ה' והיה להם לכהן לאל
עליון, כי הוא אחי אברהם הנכבד, כי ירושלם מגבול הכנעני
היא מעולם.

לדעת ר' ישמעאל הפסיד מלכיצדק שם איפוא את כהונתו ע"י שהקדים עבד לרבו. שראה את
המנצח תחילה ורק אחריו ראה את מי שהוא בעל הנצחונות. אם כן גם בזה בולט החבול
בין אמונת לבין אמונת אברהם, היודע שאין מקור הטובה אלא ה' בלבד (וע' דברי אברהם
למלך סדום (כ"ב) ודברי רש"י שם) (שאלה ה').

ואלו ראב"ע אינו רואה כאן אלא סדר אסוציאטיבי בלבד, שאין להסיק ממנו שום הערכה
שלילית.

נחמה ליבוביץ